

В. Г. Бурлака, канд. екон. наук., старш. наук. співроб.,
ДУ Інститут економіки та прогнозування НАН України

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ НПЗ УКРАЇНИ

Анотація

Визначені роль і місце виробничих потужностей в економіці НПЗ та обґрунтовані інноваційні для України напрямки їх оптимізації з метою зростання конкурентноздатності галузі.

Summary

The author outlines the role and place of productive capacities in the economy of an oil processing plant and justifies the lines of their optimization, which are new for Ukraine and are aimed at raising the sector's competitiveness.

Сьогодні проявом НТП в нафтопереробній промисловості вважають перехід НПЗ з простої технологічної схеми, де глибина переробки нафти становить тільки до 60 %, на класичну (80 % і вище) і далі на глибоку (90 % і вище). При цьому питомі капітальні вкладення зростають від 116 млн дол. на 1 млн т/рік потужностей НПЗ до 184 млн дол. і до 307 млн дол., а активна частина основного капіталу — від 39,5 % до 49,8 % і 58,4 % відповідно [1]. За умов оптимальної загрузки та збалансованості виробничих потужностей з одночасним ефективним використанням зростання фондоозброєння праці на інноваційних НПЗ можливе значне підвищення маржі нафтопереробки.

Зовсім інші тенденції в порівнянні з країнами Заходу у розвитку виробничих потужностей НПЗ спостерігались в Україні, які формувались в умовах кризових явищ на ринку нафти і нафтопродуктів. За 2005 р. значно скоротилося постачання нафти на 6,8 млн т, або на 28,5 %, у тому числі на Одеському НПЗ — на 2,2 млн т, або на 61,5 %, Херсонському НПЗ — на 2 млн т або 67,8 %, Дрогобицькому НПЗ — на 1,2 млн т, або 53,6 %, Лисичанському НПЗ — на 0,81 млн т, або на 12,1 % і Кременчуцькому НПЗ — на 0,8 млн т, або на 12,6 %. Разом з цим зменшився показник використання середньорічної потужності первинної перегонки нафти від 41,5 % у 2004 р. до 34,1 % у 2005 р., або 7,4 % і на Одеському НПЗ становив 38,71 %, Дрогобицькому НПЗ — 37,6 %, Надвірнянському НПЗ — 79,5 %, Лисичанському НПЗ — 37,6 % і Кременчуцькому НПЗ — 32,2 % [2]. Більш ефективно аналогічні потужності використовувалися в країнах Заходу (від 78 % до 90 %).

Зниження загрузки потужностей первинної перегонки нафти негативно позначилося на ефективності використання пов'язаних з ними вторинних процесів, яка по установкам каталітичного крекінгу становила в середньому 71,96 % (у Франції — 92 %), каталітичного риформін-

гу — 39,9 % (85 %), термічному крекінгу — 43 %, гідроочистки — 37,4 % (82 %) і коксування — 22,5 % [3].

Характерною рисою нафтопереробки України слід визнати її технологічне відставання від сучасного рівня цієї галузі в країнах-членах Організації економічного розвитку і співробітництва з точки зору поглиблюючих конверсію процесів, що віддзеркалюється на ефективності переробки нафти (глибини) і якості нафтопродуктів. Саме цим можна пояснити велику долю мазуту в загальному обсязі переробки нафти, яка в 2005 р. становила 32,5 %, у тому числі на окремих НПЗ — від 27,8 % по Кременчуцькому НПЗ до 45 % по Одеському НПЗ. Разом з тим у 2005 р. було вироблено дизельного палива в обсязі 5650,7 тис. т і автомобільних бензинів — 4105,1 тис. т. При цьому низькооктанові бензини становили 41,8 % їх загальної кількості, а дизельне високосірчате паливо (з вмістом сірки — 0,5 %, 0,6 % і 0,85 %) — 22%. Зростання дефіциту на ринку моторного палива негативно позначилося на імпорті, який по автомобільному бензину в 2005 р. зріс у порівнянні з 2004 р. у 5,1 разів і становив 562 тис. т (218,4 млн дол.) і дизельному паливу — у 8,4 разів до 587 тис. т (307,4 млн дол.) відповідно.

Ситуація, яка склалася на НПЗ України, в умовах зростання світової ціни на нафту до 500 дол./т зробила нафтопереробку збитковою, особливо на підприємствах з низькою глибиною переробки. Тому кризові явища на ринку нафти і нафтопродуктів ініціювали у 2005 р. проведення модернізації усіх національних НПЗ.

У зв'язку з розробкою Концепції розвитку нафтопереробної промисловості України на період до 2030 р. та необхідності підвищення її конкурентноздатності були розроблені пропозиції щодо оптимізації виробничих потужностей НПЗ. З метою більш ефективного використання потужностей НПЗ запропоновано вивести з експлуатації установки первинної переробки нафти потужністю 26,5 млн т/рік, а також прискорити будівництво нових наукомістких установок каталітичного крекінгу потужністю 5,1 млн т/рік, вісбрекінгу — 2,3 млн т, гідро крекінгу — 0,25 млн т, гідроочистки — 8,4 млн т та алкілування, ізомеризації та кисеньвміщуючих додатків разом — 1,2 млн т. У цьому випадку вирішується задача переведу українських НПЗ з простої схеми переробки нафти в класичну з глибиною переробки до 80 % та вище. Модернізація галузі за цим варіантом порівняно з традиційними підходами забезпечить виробництво більш якісних нафтопродуктів за мінімальними капітальними вкладеннями, 0,99 млрд. дол. проти 4,6 млрд дол. [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурлака В. Г., Шерстюк Р. В. Трансформация рынков нефти и газа: Монография / Под ред. Г. Г. Бурлаки. — К.: НАУ, 2005. — С. 187.
2. Бурлака В. Г. Анализ работы НПЗ Украины в 2005 г. и пути повышения её эффективности. — 2006. — № 1. — С. 68—76.
3. L'industrie petroliere en 2004. — <http://www.industrie.gouv.fr/energie>.
4. Бурлака В., Стадник Т. Цель НПЗ — взять новые рубежи // ТЭК. — 2006. — № 2(86). — С. 42—49.